

gemeente
**Hollands
Kroon**

Concept Koersdocument Agrarische sector Hollands Kroon

Juli 2021

Inhoudsopgave

Hollands Kroon, een uniek stuk agrarisch grondgebied	3
<i>Aanleiding Koersdocument Agrarische Sector.....</i>	<i>3</i>
<i>Uitvoering Koersdocument Agrarische Sector.....</i>	<i>4</i>
<i>De focus gebieden .....</i>	<i>4</i>
Focus op innovatie	5
<i>Gemeenschappelijke opgave.....</i>	<i>5</i>
<i>Ambitie .....</i>	<i>5</i>
<i>Hoe bereiken we dit?.....</i>	<i>5</i>
Focus op watermanagement	10
<i>Gemeenschappelijke opgave.....</i>	<i>10</i>
<i>Ambitie .....</i>	<i>10</i>
<i>Hoe bereiken we dit?.....</i>	<i>10</i>
Focus op samenwerking	12
<i>Gemeenschappelijke opgave.....</i>	<i>13</i>
<i>Ambitie .....</i>	<i>13</i>
<i>Hoe bereiken we dit?.....</i>	<i>13</i>
Focus op ruimtelijke ontwikkeling.....	15
<i>Gemeenschappelijke opgave.....</i>	<i>15</i>
<i>Ambitie .....</i>	<i>15</i>
<i>Hoe bereiken we dit?.....</i>	<i>15</i>
Geraadpleegde bronnen	19

Hollands Kroon, een uniek stuk agrarisch grondgebied

De agrarische sector van Hollands Kroon wordt gekenmerkt door gunstige omstandigheden, zoals een goede ligging en klimaat, sterke infrastructuur, gedegen kennis en beschikbaarheid van water. Mede hierdoor heeft Hollands Kroon de meeste landbouwbedrijven en het grootste agrarisch grondgebruik in de provincie Noord-Holland (60%). Bijna alle landbouwsectoren zijn in de gemeente te vinden: van tuinbouw tot bloembollenteelt en van akkerbouw tot glastuinbouw en veehouderij. Rondom Anna Paulowna ligt het grootste aaneengesloten bollenproductiegebied ter wereld. Agriport heeft een groot kassengebied. Daarnaast heeft Hollands Kroon een hoge productie van pootaardappelen. Typerend voor de gemeente zijn de agrarische innovatie en het ondernemerschap. Er wordt nauw samengewerkt met de proeftuin in Zwaagdijk (nu Vertify genoemd) in de gemeente Medemblik, één van de belangrijkste agrarische onderzoekscentra van Nederland. Er wordt ook geëxperimenteerd met precisielandbouw en duurzaamheid staat centraal. Dit alles maakt Hollands Kroon in agrarisch opzicht tot een unieke plek! De gemeente maakt deel uit van Greenport Noord-Holland Noord om structureel samen te werken op onderwijs, en doorontwikkeling en versterking van de agrarische sector in de regio. We hebben in Hollands Kroon een vitale agrarische sector met een gezond toekomstperspectief. Met dit Koersdocument Agrarische sector draagt de gemeente bij aan het behouden en versterken van deze unieke uitgangspositie.

Aanleiding Koersdocument Agrarische Sector

Het Koersdocument Agrarische Sector is een document waarin de gemeenteraad van Hollands Kroon de ambities vastlegt voor het agrarisch gebied. Het zet de lijnen uit waar de komende jaren (2021-2027) aan gewerkt wordt en de kaders voor het uitvoeren van inspanningen die bijdragen aan deze ambitie. Daarnaast kunnen er op basis van dit document prestatieafspraken gemaakt worden met partners en andere overheden zoals LTO-Noord, Greenpoort-NHN en het Hoogheemraadschap.

De Amsterdam Green Campus (AGC) heeft in opdracht van de Gemeente Hollands Kroon en LTO-Noord (belangenvereniging van agrariërs) een onderzoek uitgevoerd naar de toekomstbestendigheid van de agrarische sector in Hollands Kroon. Op basis van interviews en enquêtes is onderzocht wat de agrarische sector nodig heeft in de toekomst en welke rol de sector speelt in Hollands Kroon. De speerpunten van het onderzoek van de AGC staan aan de basis van dit koersdocument en zijn verwerkt in de focusgebieden van de gemeente op de agrarische sector.

Het onderzoek van de AGC en de visie van Greenport NHN geven ons inzicht in de kansen voor de toekomst en uitdagingen die de sector de komende jaren te wachten staat. Het sleutelwoord is 'samenwerking'. Samenwerking tussen ondernemers, overheden, onderwijs, belangenverenigingen en overige instanties. Alleen samen kunnen we de nieuwe (maatschappelijke) uitdagingen aanpakken. Door samen te werken op

het gebied van innovatie kan de sector blijvend vooroplopen en inspelen op de marktbehoefte en uitdagingen die de sector te wachten staat. Dit doen we samen met LTO NHN, Greenport NHN, de provincie NH en P10 (samenwerkingsverband plattelandsgemeenten).

We zien een aantal belangrijke ontwikkelingen die invloed hebben op de toekomst van de agrarische sector: Klimaatverandering speelt een belangrijke rol. Dit werkt overal in door en heeft effect op de teelt, het landbouwproces, de bodem en benadrukt de noodzaak voor watermanagement. Zuinig omgaan met zoet water wordt steeds belangrijker. In het klimaatakkoord is opgenomen dat Nederland in 2050, en daarmee ook de agrarische sector, klimaatneutraal moet zijn. Dit vraagt om behoorlijk wat aanpassingen op het gebied van energiesystemen, water, infrastructuur en regelgeving.

Regelgeving neemt toe en wordt complexer. De Europese, nationale, provinciale en lokale overheid stelt strengere eisen aan uitstoot, energie en het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Soms komt het voor dat regelgeving in de praktijk de vernieuwing in de weg staat. Agrariërs spreken hun behoefte uit naar een goede samenwerking met de gemeente met betrekking tot bedrijfsvoering en regelgeving. De agrariër wil graag meedenken en input kunnen geven zodat het beleid en de regelgeving van de gemeente aansluit op de behoefte van de sector. Het gaat dan met name over alternatieven voor verboden gewasbeschermingsmiddelen en de uitstoot van stikstof en PFAS. Agrariërs lopen tegen de krappe normen aan van fosfaat (kunstmest). Dit is een grote belemmering en de agrariërs willen meer in

staat worden gesteld om bodemverbeteraars aan te kunnen voeren. Ook voor de veeteelt zijn de krappe normen voor stikstof en PFAS een grote belemmering.

Een andere ontwikkeling die we zien is dat de druk op de beschikbare landbouwgrond wereldwijd erg hoog is. Zo ook in Hollands Kroon. Er is steeds meer ruimte nodig voor bijvoorbeeld woningbouw, bedrijventerreinen, infrastructuur, recreatie, natuur, waterberging en biologische landbouw. Daarnaast zijn agrarische ondernemers genoodzaakt om te groeien en staan opvolgers klaar om het bedrijf over te nemen. Het landschap is volop in beweging en de gemeente staat voor vraagstukken als; Hoe gaan we het landschap inrichten? En hoe zorgen we dat elke sector voldoende ruimte krijgt? Omdat we verschillende belangen dienen, moeten we hierin keuzes maken.

Uitvoering Koersdocument Agrarische Sector

De koers voor de agrarische sector wordt verwerkt in de nieuwe Omgevingsvisie, die in 2023 wordt vastgesteld, en meegenomen in de beleidscyclus (het proces van beleidsontwikkeling) van de gemeente Hollands Kroon. Dit zorgt ervoor dat we kunnen inspelen op nieuwe ontwikkelingen en deze bijsturen op de focusgebieden en kaders die zijn vastgesteld in dit koersdocument.

Bij het tot stand brengen van deze koers op de agrarische sector zijn ondernemers/agrarische bedrijven, overheden en andere maatschappelijke instanties betrokken. Zo zijn alle agrarische bedrijven in Hollands Kroon (in totaal 578 adressen) benaderd om mee te doen aan het onderzoek van de AGC en zijn er interviews afgenomen bij verschillende bedrijven in de sector. Ook zijn er inspraaksessies georganiseerd waar de agrariërs input konden geven op de thema's van dit document of zelf extra thema's konden aandragen. Daarnaast is de samenwerking opgezocht met verschillende instanties die betrokken zijn bij de onderwerpen van dit koersdocument, zoals het Hoogheemraadschap, LTO-Noord, het Ontwikkelingsbedrijf NHN en Greenport NHN. Daarnaast is er een beeldvormende raadsvergadering gehouden. De uitkomsten van de enquête, interviews en gesprekken zijn meegenomen in het opstellen van dit Koersdocument voor de Agrarische Sector.

De focus gebieden

Hollands Kroon heeft een sterke agrarische sector en deze willen we behouden en versterken. De

uitgangspunten en de kaders die hiervoor zijn opgesteld staan in dit Koersdocument Agrarische Sector. Om het zo concreet mogelijk te maken zijn er vier uitgangspunten. Deze worden verder toegelicht in dit document met de verwachte ambities, kaders en uitwerkingen.

- Hollands Kroon is de ideale plek voor nieuwe agrarische initiatieven. We blijven **innovatieve ontwikkelingen** aanmoedigen en faciliteren in onze gemeente. Een innovatieve en **duurzame agrarische sector** is nodig om de toekomst voor volgende generaties veilig te stellen. We denken dan aan kringlooplandbouw, Smart Farming, en innovatieve reductie van CO₂, stikstof en PFAS uitstoot. Energieopwekking, waaronder zonnepanelen op landbouwdaken wordt ook meegenomen in deze visie. Ook de Voedselvisie van de Provincie Noord-Holland is een belangrijk document dat wordt meegenomen. Hierin beschrijft de provincie de kansen en uitdagingen om te komen tot een duurzaam voedselsysteem. Kringlooplandbouw, regeneratieve landbouw en korte ketens staan hierin centraal.
- We zijn ons bewust van het effect van de klimaatveranderingen en de noodzaak voor **goed watermanagement**. Voor een toekomstbestendige agribusiness is water van groot belang. We willen zuiniger omgaan met zoet water. Klimaatadaptatie krijgt ruime aandacht en de regionale strategie klimaatadaptatie in de Noordkop speelt hierbij een rol. In samenwerking met HHNK (Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier) gaan wij onderzoeken wat binnen onze mogelijkheden ligt.
- We willen intensiever de **samenwerking opzoeken** met de sector en de agrarische ondernemer een stem geven in projecten en initiatieven van de gemeente die voor hen van belang zijn. De gemeente kan hierin een initiërende, organiserende en faciliterende rol spelen.
- De agrarische sector is van grote landschappelijke waarde voor Hollands Kroon. De **ruimtelijke ontwikkeling** nemen we serieus. We nemen het belang van de sector daarom mee in nieuwe landinrichtingsprojecten.

Focus op innovatie

Wij zijn trots op de innovatieve agrariërs in onze regio, want daar zijn er veel van! Het zijn allen ondernemers die een stap zetten in de richting van een toekomstbestendige sector. Voor diverse uitdagingen in de sector worden de toepassing van technologie en data als oplossing gezien. De snelle veranderingen in de (digitale) wereld vraagt ondernemers om steeds meer voorop te lopen in de nieuwste technologieën. Denk hierbij aan andere manieren van teelt, werkwijze, het verzamelen en gebruiken van data en natuurlijk niet te vergeten, robotisering. Er zijn al vele voorbeelden waarbij er drones over de akkers vliegen en melkrobots in de veesector hun 'handen' uit de mouwen steken. Deze ontwikkelingen zijn nog in de beginfase, maar we zetten een stap in de goede richting. Het is belangrijk dat innovaties niet alleen worden bedacht, maar ook in de praktijk worden gebracht. Innovatie speelt ook een belangrijke rol in de verduurzaming van de sector. Hiervoor is samenwerking en toegang tot kennis en middelen nodig. De gemeente wil hierin graag een faciliterende rol spelen.

Gemeenschappelijke opgave

Voordat een innovatie grootschalig kan worden ingezet, moet deze eerst worden ontwikkeld, getest en toegepast in de praktijk. De gemeente staat voor de vraag hoe zij hierin kan faciliteren. Dit kunnen wij dan ook niet alleen doen. Samen met de partners in de sector geven wij richting aan deze opgave. De initiatieven van de gemeente worden dan ook gestroomlijnd met hun strategische agenda's, zodat we elkaar op het juiste moment kunnen versterken. In overleg met de partners willen wij ons gaan richten op de volgende innovaties en het toepassen hiervan.

- Smart Farming (toepassen van moderne technologieën in de landbouw)
- Innovatie van bodembeheer (bijv. teeltwijze, gewasbescherming en bodembeheer)
- Duurzame energie innovatie zowel in opwekking als in gebruik
- Bereikbaarheid en logistiek

Door samen te werken met partners op deze onderwerpen kunnen we onze krachten bundelen en initiatieven opzetten die elkaar aanvullen.

De agrariërs van Hollands Kroon en overige stakeholders is gevraagd hoe zij de rol zien van de gemeente op innovatie. Zij benoemen het faciliteren van innovatie, kennis naar de gemeente halen en ondernemers motiveren om te innoveren als rol van de gemeente. Ook het regelmatig om de tafel zitten werd als belangrijk aangemerkt.

Ambitie

Hollands Kroon is door haar ligging, klimaat, toegang tot water en kennis bij uitstek de ideale locatie voor nieuwe agrarische ontwikkelingen en initiatieven. Dit willen wij dan ook blijven faciliteren. De gemeente wil de sector ondersteunen en het mogelijk maken dat innovaties toegepast kunnen worden in de praktijk.

Hoe bereiken we dit?

Om deze ambitie te bereiken zijn de kaders en uitwerkingen, waar de gemeente mee aan de slag gaat, toegespitst per deelonderwerp:

- Innovatie faciliteren
- Kennis uitbreiden
- Inzetten op geschoolde arbeidskrachten
- Kwaliteit van de bodem verbeteren
- Duurzame energie innovatie
- Bereikbaarheid en logistiek

Innovatie faciliteren

We zien dat het toepassen van technologische innovaties in de agribusiness (Smart Farming) steeds belangrijker wordt. Het gebruik van Big Data, robots, Artificial Intelligence en automatisering is steeds meer een onderdeel van de dagelijkse praktijk. Deze innovaties zorgen ervoor dat we efficiënter omgaan met mensen, middelen en de bodem. Een belangrijke technologische innovatie is Precisielandbouw. Dit is het heel nauwkeurig behandelen van plantmateriaal om met zo min mogelijk grondstoffen een zo goed mogelijk product te creëren. Dit wordt gedaan met behulp van

technologieën zoals GPS, sensoren, software, drones en robots. Deze techniek komt als reactie op de dreigende tekorten aan water, grondstoffen en problemen met de bodemgezondheid.

Precisielandbouw wordt echter nog relatief weinig gebruikt. Wel is Nederland koploper op dit gebied. In gemeente Hollands Kroon wordt er onderzoek gedaan naar de mogelijkheden en zijn er al initiatieven gelanceerd. Proeftuin Zwaagdijk en de Boerderij van de Toekomst (Flevoland) doen onderzoek naar precisielandbouw. Om ervoor te zorgen dat de agrarische sector in Hollands Kroon voorop blijft lopen, willen wij innovaties zoals deze blijven faciliteren en naar ons toe trekken.

Kader > De gemeente stimuleert, waar mogelijk, het in de praktijk brengen van innovatieve ontwikkelingen.

Kader > Het tot stand brengen van nieuwe innovaties vraagt om het uitwisselen van agrarische ervaringen, onderwijs en onderzoek.

Kader > Waar mogelijk willen wij regelgeving die nieuwe innovatieve projecten in de weg zit aanpassen.

Uitwerking > Waar mogelijk stimuleren wij nieuwe hightech technieken (Smart Farming) in de agrisector, zoals precisielandbouw en robotisering, en het in de praktijk brengen hiervan (zoals Vertify)

Uitwerking > Waar mogelijk stimuleren wij nieuwe vormen van teelt zoals het telen van zilte gewassen. De verzilting speelt een steeds grotere rol binnen de gemeente. Wij willen van de nood een deugd maken door de mogelijkheden voor zilte gewassen te onderzoeken. Op Texel wordt dit al toegepast in met name de aardappel teelt. Het Zilt proefbedrijf op Texel test de mogelijkheden voor zilte landbouw.

Uitwerking > We zien dat innovatie op insectenteelt die voor consumptie gebruikt kan worden (bijvoorbeeld Black Soldier Fly, meelwormen) een steeds grotere rol gaat spelen. De gemeente stimuleert deze innovaties en wil waar mogelijk faciliteren om deze innovaties in de praktijk te brengen.

Uitwerking > In de ontwikkeling van innovaties voor de sector zijn landelijke en Europese netwerken en fondsen van groot belang. Door hierin te participeren en ons te profileren vergroten we de kansen van ondernemers om aan te sluiten bij, en te profiteren van Europese regelingen. Samen met de collega gemeenten uit

NHN, Ontwikkelingsbedrijf NHN en Greenport NHN bezien we of we hier capaciteit voor beschikbaar kunnen maken.

Kennis uitbreiden

De agrariërs in Hollands Kroon beschikken over veel kennis en er wordt goed samen gewerkt tussen sectoren op het gebied van kennisuitwisseling. De meeste ondernemers zijn lid van een coöperatie. Desondanks is de vraag naar kennis groot. Met stip op nummer één (87%) geeft men aan meer kennis te willen verkrijgen over bodemgezondheid. Maar ook watermanagement, mogelijkheden voor het gebruik van minder gewasbeschermingsmiddelen en beïnvloedingsmogelijkheden wat betreft de afzetmarkt zijn onderwerpen waar men graag meer kennis over vergaart. Daarnaast is het belangrijk dat de beschikbare kennis wordt verspreid en innovatieve agrariërs in de spotlight worden gezet, om zo andere ondernemers warm te maken voor innovatieve ontwikkelingen.

Kader > De gemeente vindt kennisontwikkeling belangrijk en wil zich de komende jaren gaan inzetten op kennisontwikkeling binnen de sector.

Uitwerking > In samenwerking met Greenport NHN en andere gemeenten, willen wij jaarlijks een kennisbijeenkomst organiseren over verschillende onderwerpen zoals bodemkwaliteit, Smart Farming watermanagement en gewasbescherming. Hiermee willen we de kennis van de agrariërs en studenten over innovatieve technieken uitbreiden en hun netwerk vergroten.

Uitwerking > Samen met Greenport NHN willen we pioniers op het gebied van innovatie en toekomstbestendig ondernemen uitlichten (website/ander platformen) om zo andere ondernemers warm te maken en op de hoogte te houden van nieuwe innovatieve ontwikkelingen.

Uitwerking > Nederland wordt internationaal gezien als meest innovatieve land op het gebied van agribusiness. Vanuit de gemeente willen we meer kenbaarheid geven aan de agrarische sector, het op de kaart zetten en laten zien wat onze sector kan betekenen voor de wereld. Dit kan bijvoorbeeld door het opzetten van een internationale marketingcampagne in samenwerking met andere gemeenten.

Inzetten op geschoolde arbeidskrachten

Agrarische ondernemers geven aan dat het lastig is om aan geschoold personeel in een agrarische richting te komen. De laatste jaren valt het wel op

dat dit gemakkelijker is geworden en dat er meer sympathie is ontstaan voor de agrarische sector. Maar de vraag is op dit moment nog steeds groter dan het aanbod. We zien steeds meer bedrijven die zelf beginnen met vakscholen en het opleiden van personeel. Onderwijs is bij uitstek een onderwerp om samen met de regio op te pakken. Vanuit Match2020 is er de afgelopen jaren al veel ingezet op onderwijs in de agrarische sector. Zo is er bijvoorbeeld een lespakket over 'drones en data' in de agrarische sector gerealiseerd op het Clusius College in Schagen.

Kader > Het verbeteren en opzetten van onderwijs in de agrarische sector willen we graag samen met de regiogemeenten en Greenport NHN oppakken. We sluiten aan bij de onderwijs agenda van Greenport en kijken waar wij mogelijk kunnen bijdragen.

Kader > De gemeente wilt graag bijdragen in een matchmaking rol tussen agrarische bedrijven en opleidingsinstituten in de rest van het land voor het faciliteren van stageplekken.

Uitwerking > We willen graag de leerlijn van het lespakket 'drones en data' samen met de regio voortzetten en waar mogelijk onderzoeken of er meer van dit soort lespakketten gespecificeerd op de agrarische sector ontwikkeld kunnen worden.

Uitwerking > Om meer kenbaarheid te geven aan de regio onder jongeren en om te laten zien wat voor geweldige agrarische bedrijven er te vinden zijn, willen we graag samen met de regio een marketingcampagne opzetten om dit te promoten.

Kwaliteit van de bodem verbeteren

In Nederland zijn agrariërs een van de beste ter wereld in intensieve teelt; het produceren van zo veel mogelijk landbouwproducten uit zo min mogelijk grond, tegen zo laag mogelijke kosten. Deze intensieve manier van teelt zorgt echter naast veel productie ook voor uitputting van de bodem.

De bodem levert ons heel veel voedingsmiddelen, maar vraagt in ruil daarvoor goed bodembeheer. Innovatie op teeltwijze, water en bodembeheer en het omgaan met gewasbescherming, draagt bij aan een kwalitatief goede bodem, het verbeteren van het milieu en het verhogen van de biodiversiteit. Hierin kan de landbouw een belangrijke bijdrage leveren. Ondernemers zijn aan zet om de bodem te verbeteren. Met onder andere HHNK, provincie, LTO en Greenport bezien we of we op

gebiedsniveau ondernemers kunnen ondersteunen om samen te werken bij bodemverbetering.

Voorbeelden van Innovatieve vormen van teelt en landbouw zijn; telen op water, strokenteelt en regeneratieve landbouw. Er zijn al meerdere initiatieven gestart in Hollands Kroon op het gebied van teelt op water. De Boerderij van de toekomst in Flevoland test strokenteelt, het verbouwen van verschillende gewassen in stroken naast elkaar, in de praktijk. In Hollands Kroon zijn er nog geen initiatieven op strokenteelt. Wel zijn er een aantal pioniers die graag de overstap willen maken maar geven aan niet over voldoende kennis te beschikken.

Met regeneratieve landbouw worden de natuurlijke hulpbronnen versterkt in plaats van uitgeput. Het is een systeem van landbouw- en veeteeltprincipes die de biodiversiteit vergroten, de bodem verrijken, stroomgebieden zuiveren en tegelijkertijd de vruchtbaarheid vergroten. De aandacht voor regeneratieve landbouw neemt toe onder agrariërs. Zij willen namelijk dat ook op lange termijn landbouwproductie op hun grond mogelijk is.

Kader > Uit onderzoek blijkt dat telers behoefte hebben aan kennis over nieuwe teeltvormen. Wij willen graag de kennisuitwisseling stimuleren.

Kader > Wanneer er initiatieven zijn voor het starten van een veldlab of soortgelijk initiatief als de 'Boerderij van de Toekomst', dan staat gemeente Hollands Kroon er positief tegenover om dit naar de gemeente te halen.

Kader > Regeneratieve landbouw is in een opmars. Als gemeente zijn wij voorstander van deze manier van landbouw en willen we graag faciliteren in het doen van meer onderzoek.

Kader > We willen waar mogelijk de beperkingen die de verbetering van de bodem in de weg zitten wegnemen.

Kader > We willen als gemeente meer aandacht geven aan de kleinschalige kringlooplandbouw, zoals 'buur bij buur'. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het onderling verdelen van mest. Op dit moment wordt er veel mest afgevoerd richting de vuilverbranding (na droging en verdichting). Dit kan echter prima gebruikt worden als grondverbetering binnen de gemeente.

Kader > De provincie Noord-Holland wil dat alle grondgebonden landbouw in 2030 zoveel mogelijk natuur inclusief is en bijdraagt aan het behoud en

versterken van biodiversiteit, bodemvruchtbaarheid en water op en rond het bedrijf. De gemeente sluit zich aan bij deze ambitie en gaat onderzoeken hoe we hier een bijdrage in kunnen leveren door middel van kennisdeling, netwerkversterking, keteninnovatie en stimulering van gebiedsontwikkeling.

Kader > Bij het maken van een beplantingsplan voor bomen en planten willen we waar mogelijk de agrariërs betrekken zodat we geen bomen en planten plaatsen waar zij mogelijk negatieve gevolgen van ondervinden (ziektes, insecten, plagen etc.)

Uitwerking > De gemeente is voorstander voor de aandacht voor biodiversiteit binnen het agrarisch gebruik en stimuleert het gebruik van vogelakkers, wintervoedselakkers, kruidenrijke akkerranden en beplanting langs de randen van akkers en oevers. Een goed voorbeeld hiervan zijn de akkerrandprojecten waar in 2020, 76 akkerbouwers aan mee hebben gedaan in de gemeente Hollands Kroon.

Uitwerking > In afstemming met het Hoogheemraadschap kan worden ingezet op sinusmaaien van weg- en dijklichamen om de biodiversiteit te bevorderen. We zijn ons ervan bewust dat agrariërs nadelige gevolgen hiervan ondervinden (ziektes, plagen, ongedierte etc.) en willen het sinusmaaien langs de akkerranden daarom zoveel mogelijk beperken.

Uitwerking > Waar mogelijk stimuleren wij nieuwe vormen van teelt, bijvoorbeeld strokenteelt, zoals bij de Boerderij van de Toekomst of teelt op water zoals bij de waterproeftuin in Breezand en PuurGroente in Middenmeer.

Uitwerking > Wij willen met de agrarische ondernemers in gesprek gaan over gewasbescherming door middel van het organiseren van inspraaksessies, en inwoners van naastgelegen agrarische bedrijven informeren over de stappen die al gezet worden om het gebruik van gewasbescherming terug te dringen.

Energie innovatie

Innovaties op het gebied van energiegebruik en het opwekken van energie zijn nodig om beter om te gaan met de klimaatveranderingen en de impact van de sector hierop te verminderen. Het belang van een goede energie-infrastructuur in de gemeente neemt hiermee toe.

De energietransitie raakt de sector op meerdere wijzen. De sector neemt op dat gebied al veel initiatieven. Zo wordt op steeds grotere schaal bodemwarmte ingezet. En ook worden op grote schaal zonnepanelen geplaatst. Een belemmering is dat de bedrijven geconfronteerd worden met knelpunten in het elektriciteitsnetwerk. Doordat er onvoldoende capaciteit is op het net voor levering en afname, stagneert de plaatsing van zonnepanelen op daken. Innovatieve oplossingen, zoals opslag in accu's, toepassing van waterstof en uitwisseling tussen bedrijven, kunnen hierbij verlichting bieden. Hierin zien we kansen voor ketensamenwerking en steun vanuit de gemeente. Uit onderzoek blijkt dat de agrarische ondernemers van Hollands Kroon vooral op het gebied van energie mogelijkheden zien voor een strategische samenwerking.

In het klimaatakkoord zijn specifieke afspraken opgenomen over de energietransitie van glastuinbouw. In 2050 moet de glastuinbouw in Nederland klimaatneutraal zijn. In het klimaatakkoord is vastgelegd dat samenwerking tussen ondernemers en overheden hierbij noodzakelijk is en dat de gemeenten aan zet zijn waar het gaat om het bieden van de ruimtelijke kaders. Voor de energietransitie van Agriport en het verspreid liggend aantal kassen in de gemeente, is de komende jaren inzet noodzakelijk van de gemeente. Hierbij wordt in Greenport NHH verband samengewerkt met de overige gemeenten en provincie.

Kader > Waar mogelijk willen wij ondernemers in het glastuinbouwgebied helpen met verduurzamen.

Kader > De gemeente stimuleert strategische samenwerkingsclusters van agrariërs, op het gebied van energiehuishouding.

Kader > We zijn ons bewust van de knelpunten en de onvoldoende capaciteit in het elektriciteit netwerk. Liander hoopt met investeringen de netcapaciteit uit te breiden zodat er meer mogelijk is. Als gemeente hebben we nauw contact met Liander en de Provincie Noord-Holland op dit onderwerp.

Kader > De gemeente stimuleert innovatieve oplossingen voor het capaciteitsprobleem in het net zoals accu's, uitwisseling tussen bedrijven en toepassingen van waterstof.

Uitwerking > De gemeente stimuleert het gebruik van zonnepanelen op landbouwdaken. In

samenwerking met Liander en LTO gaan we onderzoeken wat de mogelijkheden zijn voor zonnepanelen op de daken van agrarische ondernemers. Hierdoor leveren we in eerste instantie geen waardevolle landbouwgrond in voor de energietransitie. Het verstrekken van informatie over subsidiemogelijkheden kan ook door de gemeente gefaciliteerd worden.

Uitwerking > We kunnen veel leren van andere (plattelands)gemeenten op het gebied van energie. De gemeente neemt deel aan de werkgroep Energietransitie van de P10. Dit is een samenwerking van plattelandsgemeenten in Nederland.

Uitwerking > We gaan met ondernemers in gesprek over hoe de energiesystemen van de toekomst er uit ziet, hoe de groei en verduurzaming waargemaakt kan worden en hoe wij als gemeente hieraan kunnen bijdragen.

Bereikbaarheid en logistiek

Logistiek is voor de agrarische sector heel belangrijk. Niet alleen agrarische voertuigen rijden van de ene akker naar de andere, maar ook één op de vier vrachtwagens op de Nederlandse weg vervoert agro-producten. Een soepel lopend logistiek systeem, zowel op de weg als op het water, is een onmisbaar onderdeel van de keten. De roep naar kortere ketens in de agrosector en de veranderingen in de logistiek vragen in de toekomst wellicht een andere infrastructuur.

Verduurzaming van de logistiek, een opgave vanuit het klimaatakkoord, vraagt om verandering van infrastructuur en om de uitrol van een netwerk van elektriciteit- en waterstoftankstations. Tractoren zijn vanwege hun gewicht niet geschikt om op accu's te rijden en daarom wordt er nu gekeken naar waterstof als mogelijke richting voor de toekomst. In de toekomst zien we een combinatie van voertuigen die op accu's en/of op waterstof rijden.

Er wordt de laatste tijd veel aandacht besteed aan de landbouwvoertuigen die alsmaar groter worden op de smalle wegen. De maximum snelheid van de tractoren is ook toegenomen. Dit kan voor onveilige situaties zorgen. Landbouwvoertuigen zijn tegenwoordig groter dan vroeger. De grotere banden zijn bedoeld om de druk op de bodem beter te verdelen. Dit zorgt er voor dat er minder bodemverdichting plaats vind. De voertuigen zijn qua gewicht tegenwoordig zelfs lichter geworden Dit neemt niet weg dat er een oplossing moet komen voor het veiligheidsvraagstuk.

Kader > Door de grote tractoren en vrachtwagens ontstaan er knelpunten in het wegennet. De gemeente wil onderzoeken waar deze knelpunten zich bevinden en waar mogelijk deze oplossen.

Kader > Om de inzet van waterstof in de agrologistiek te versnellen willen we samenwerken met andere gemeenten en organisaties in de kop van Noord-Hollands zodat we gericht met elkaar investeringen kunnen doen. We vinden het belangrijk dat er voldoende waterstoftankstations beschikbaar komen.

Kader > Waar mogelijk worden regels die de agrarische sector op het gebied van logistiek in de weg zitten aangepast.

Uitwerking > We gaan met de sector in gesprek over de logistieke uitdagingen die spelen.

Focus op Watermanagement

De klimaatverandering gaat een steeds grotere rol spelen in het agrarische landschap. We krijgen te maken met grotere pieken in buien (clusterbuien) en langere droogteperiodes. Dit heeft grote invloed op de teelt, de bodem en benadrukt de noodzaak voor watermanagement. Goed waterbeheer is complex en vraagt om afstemming met meerdere partijen in de regio en vereist investeringen. Watermanagement is bij uitstek een onderwerp om lokaal/regionaal op te pakken. Dit gebeurt dan ook vanuit de Regionale Strategie Klimaat Adaptatie Noordkop. De klimaat adaptatie opgaven die hieruit voortvloeien worden in dit koersdocument verder uitgewerkt voor het agrarisch gebied in gemeente Hollands Kroon.

Volgens het AGC-onderzoek is er een grote bereidheid onder de agrariërs om te investeren in watermanagement. Dit rendeert namelijk op alle fronten in de bedrijfsvoering. Niet alleen waterbeheer, maar ook de kwaliteit van het water is onderwerp van gesprek. Samen met de agrariërs en HHNK zijn we in overleg over hoe het watermanagement er in de toekomst uit moet zien en hoe de gemeente hieraan kan bijdragen.

Gemeenschappelijke opgave

We staan voor de gemeenschappelijke opgave hoe we in piekperiodes de grote hoeveelheid water kunnen bufferen (en mogelijk opslaan in de bodem) en hoe we in de droge periodes voldoende zoet water kunnen blijven aanvoeren die de landbouw en veeteelt nodig hebben. We moeten zuinig omgaan met zoet water, want grote dalen in de aanvoer van water zorgt voor verzilting (door het ontbreken van voldoende zoete tegendruk) waardoor het water niet meer bruikbaar is voor de sector. Tijdens langdurig droge periodes kan verzilting een probleem worden. Dan kan zout water vanuit de Waddenzee verder dan onder normale omstandigheden het gebied binnendringen, omdat er minder water gebruikt kan worden voor doorspoeling. Ook kan verzilting in deze periodes toenemen doordat vanuit de ondergrond zoute kwel toeneemt als gevolg van lagere grondwaterstanden. Los van verzilting komt de kwaliteit van het water onder druk te staan, ook onder normale omstandigheden. Door het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen komen giftige stoffen in het water terecht, maar ook het lozen van ongezuiverd rioolwater in het buitengebied door de huisvesting van arbeidsmigranten heeft grote invloed op de waterkwaliteit. In droge

periodes heeft dit een cumulatief effect op de bodem in het gebied. Het vervuilde water kan dan namelijk niet goed worden weggespoeld.

Ambitie

We zijn ons bewust van het effect van de klimaatveranderingen en de noodzaak voor goed watermanagement. We willen zuiniger omgaan met zoet water. Klimaatadaptatie krijgt ruime aandacht en ook de kwaliteit van het water willen we verbeteren. In samenwerking met HHNK gaan wij onderzoeken waar de behoefte ligt en waar de gemeente in kan bijdragen.

Hoe bereiken we dit?

Om deze ambitie te bereiken zijn de kaders en uitwerkingen waar de gemeente mee aan de slag gaat toegespitst per deelonderwerp:

- Bewustwording watergebruik
- Watermanagement op ondernemersniveau
- Waterkwaliteit verbeteren
- Betere doorstroming van water
- Kennisontwikkeling over watermanagement

Bewustwording van watergebruik

Als ondernemer moet je je voorbereiden op droge en natte periodes o.a. door goed bodembeheer. De agrariër heeft hier namelijk zelf veel invloed op. De telers in Hollands Kroon zijn nu over het algemeen onvoldoende ingespeeld op watermanagement. Er moet meer bewustwording komen voor het feit dat we zuinig om moeten gaan met het zoete water. Zo is het belangrijk om in de droogste maanden geen percelen onder water te zetten (bestrijding van aaltjes), of in de felle zon met beregeningsinstallaties het land te sproeien, waarbij een belangrijk deel van het water verdampt (Dit kan tot 8 mm per dag bedragen op een zonnige dag in de zomer). Daarnaast is het belangrijk dat de hevels die de agrariërs gebruiken om zoet water over te pompen uit het IJsselmeer,

niet constant aan blijven staan, maar alleen wanneer het nodig is. We moeten op zoek naar nieuwe innovatieve manieren om water via de bodem bij het gewas te krijgen. Een landbouwbedrijf uit Anna Paulowna heeft een innovatieve manier gevonden voor het bestrijden van aaltjes. Zo zetten zij het waterniveau in de drainage tijdelijk hoger zodat de aaltjes naar de oppervlakte gedrukt worden. Vervolgens worden zij omgewoeld met een ploeg. Hiermee wordt het grootste gedeelte bestreden. Een Bollenteler uit Sint Maartensbrug zette in op minder grondbewerking, waardoor het bodemleven maximaliseerde en er schimmels ontstaan die de aaltjes gebruiken als voedsel.

Kader > De gemeente is zich bewust van het feit dat we zuinig om moeten gaan met het beschikbare zoete water en kunnen hier een rol in spelen door in de bebouwde omgeving in te zetten op het vasthouden van water in plaats van het water afvoeren. Dit kan door waterlopen/sloten/vijvers in het bebouwd gebied te koesteren en te realiseren. Dit heeft ook een positief effect op een stabiele grondwaterstand wat weer een positief effect kan hebben op funderingen.

Uitwerking > De gemeente stimuleert waar mogelijk innovatieve manieren van bodembeheer. We gaan samen met Greenport NHN en de kennisinstellingen onderzoeken op welke innovatieve manieren we de focus gaan leggen.

Uitwerking > we gaan met agrariërs in gesprek over bewust watergebruik in een online kennissessie. Hierbij nodigen we experts uit voor extra voorlichting.

Watermanagement op ondernemersniveau

Watermanagement op ondernemersniveau, al dan niet in coöperatief verband staat pas aan het begin van haar ontwikkeling in Hollands Kroon. Ondernemers geven aan dat zij behoefte hebben aan regelbare drainage op ondernemersniveau om zelf beter in te kunnen spelen op droogte en wateroverlast. Dit vraagt om grootschalige veranderingen in de aanvoer en afvoer van het watersysteem. Dit is mogelijk in samenwerking met HHNK en agrariërs, en vraagt om investeringen van alle partijen. Wanneer agrariërs in een gebied over willen stappen op watermanagement op ondernemersniveau kunnen zij dit zelf organiseren door in coöperatief verband met HHNK gesprek te gaan. In Anna Paulowna is er al een initiatief gerealiseerd. Zo is samen met de agrariërs een systeem ontworpen waarbij aan de

ene kant van het gebied water aanvoer is gerealiseerd en aan de andere kant water afvoer. Daartussen kan elke agrariër individueel zijn/haar waterpeil en waterafvoer regelen en wordt bestaande of nieuwe drainage regelbaar gemaakt. Ook in de Wieringermeer, waar het wateraanvoersysteem vrij krap was, hebben HHNK, agrariërs en de gemeente een verbetering aangebracht door middel van het aanbrengen van duikers naast de agrarische percelen en onder het wegdek.

Kader > De gemeente moedigt coöperatieve initiatieven voor watermanagement op ondernemersniveau aan.

Kader > Waar mogelijk stimuleert de gemeente de initiatieven op ondernemersniveau voor het opslaan van zoet water in de diepere ondergrond. Acaciawater heeft een pilot in o.a. Breezand geïnitieerd met deze techniek en dit wordt op grotere schaal uitgerold (Groningen, Friesland, Flevopolder). Binnen onze regio loopt op Texel het project 'Zoete toekomst' waarin in coöperaties met boeren projecten zijn gestart om water in de bodem op de slaan. In Hollands Kroon is een verkenning gedaan. De gemeente staat er positief tegenover om hieraan mee te doen.

Uitwerking > De Wieringermeer is een lastige plaats voor wateropslag in de diepere ondergrond. Op dit moment wordt door en per ondernemer een inventarisatie gemaakt van waar ondergrondse opslag mogelijk is. Deze inventarisatie is kostbaar. We willen vanuit de gemeente een gebundelde kaart maken met alle plaatsen in het gebied waar ondergrondse wateropslag mogelijk is en deze publiekelijk publiceren. HHNK gaat binnenkort met een aantal overheden een project uitvoeren getiteld FRESH EM. Hier willen wij graag op aanhaken. In dit project wordt de diepere ondergrond in kaart gebracht met nadruk op de mogelijkheden voor de zoetwatervoorraden die er nu al zijn en de mogelijkheden voor opslag.

Uitwerking > De gemeente wil waar mogelijk meewerken aan het verbeteren van de aanvoer van zoet water. Dit kan door het beschikbaar stellen van aanbrengen van duikers zoals is gedaan bij het project in de Wieringermeer.

Waterkwaliteit verbeteren

Op dit moment wordt er onvoldoende aandacht besteed aan de zuivering en lozing van afvalwater in het buitengebied. Het afvalwater, dat niet voldoet aan de lozingsnormen, wordt nu vaak

geloosd op het watersysteem en niet goed gezuiverd. Dit zorgt ervoor dat de kwaliteit van het oppervlaktewater verslechtert en niet voldoet aan de kwaliteitseisen. Bij grootschalige initiatieven in het buitengebied moet er beter nagedacht worden over de afvoer en zuivering van het afvalwater. Dit moet niet geloosd worden op het reguliere watersysteem. Ook de vestiging van arbeidsmigranten op de boerderij-erven verhoogt de druk op dit systeem.

Het is belangrijk om bij grootschalige projecten in het buitengebied te letten op de risico's van verzilting als gevolg van doorboring van de afsluitende kleilagen in de ondergrond zoals het gebruik van verticale drainage, het aanleggen van kabels en leidingen, werkzaamheden in kader van de energietransitie en andere boor-,graaf- of heiwerkzaamheden. Het doorboren van afsluitende kleilagen kan veroorzaken dat zout water dat zich onder deze lagen bevindt gaat mengen met zoet water in de ondiepere grondlagen en op deze wijze het oppervlaktewater bereikt. Hierdoor kan het oppervlaktewater onbruikbaar worden voor gebruik binnen de landbouw.

Kader > Bij nieuwe grootschalige initiatieven in het buitengebied, zoals een logiescentrum voor seizoenarbeiders, houdt de gemeente rekening met de afvoer van het afvalwater en hoe dit gezuiverd kan worden.

Kader > Bij grootschalige projecten streven we ernaar om scherp toe te zien op de eventuele risico's op verzilting als gevolg van doorboring van afsluitende kleilagen in de ondergrond. Hierdoor kan het oppervlaktewater onbruikbaar worden voor gebruik binnen de landbouw.

Betere doorstroming van water

Een groot aantal duikers onder het wegdek, die zorgen voor de doorstroming van het water, zijn verouderd en voldoen niet meer aan de eisen voor het watermanagement van tegenwoordig. Wanneer de gemeente een weg gaat aanpakken is het belangrijk om te inventariseren wat voor duiker er onder het wegdek ligt en of deze nog voldoet aan de eisen. Het kan namelijk zo zijn dat de duiker te diep ligt of niet groot genoeg is voor het water dat er tegenwoordig doorheen stroomt. Het is belangrijk om samen met HHNK te inventariseren wat voor duiker er ter vervanging van de oude duiker moet komen, zodat de doorstroming van het water optimaal is. Daarnaast geeft de agrarische ondernemer aan dat zij graag willen dat de gemeente alle wegsloten die zij in

beheer hebben voor eind juli hebben schoon gemaakt zodat het water goed doorstroomt en zij in droge periodes het watermanagement op hun grondgebied beter kunnen regelen.

Uitwerking > Wanneer een wegdek wordt vervangen gaan we samen met HHNK inventariseren wat voor type duiker er onder het wegdek ligt en of deze nog voldoet aan de huidige eisen voor het waterbeheer.

Uitwerking > We streven er naar om alle wegsloten die gemeente Hollands Kroon in beheer heeft voor eind juli van elk jaar schoon te maken. Dit voorkomt wateroverlast in het najaar.

Kennisontwikkeling over watermanagement

Agrariërs in Hollands Kroon zijn nog niet altijd voldoende ingespeeld op het belang van goed watermanagement en hebben behoefte aan kennis over integraal watermanagement, waarbij de agrariër leert hoe hij/zij tijdig kan inspelen op klimaatverandering en tot bewuste keuzes kan komen (investeringen, teelt, ras, gewas etc.) met betrekking tot de ontsluitingsmogelijkheden (kwel, bron, oppervlaktewater, zoutmetingen).

Uitwerking > de gemeente gaat in samenwerking met HHNK kennissessies organiseren over integraal watermanagement, het inspelen op klimaatverandering en zuinig omgaan met zoet water.

Uitwerking > Waar mogelijk willen wij faciliteren in het doen van meer onderzoek naar verzilting en de mogelijkheden om meer zoet water beschikbaar te maken.

Focus op samenwerking

Uit het onderzoek van de AGC bleek dat het contact tussen sectorbestuur en gemeente veel energie vraagt en er wordt de wens uitgesproken naar betere samenwerking, verbinding, goede onderlinge communicatie en meer begrip. Dit heeft met name betrekking op bedrijfsvoering, regelgeving en het wegnemen van praktische knelpunten op vele fronten. De agrariër is van mening dat er vaak te weinig rekening met de sector wordt gehouden bij het vaststellen van nieuwe regelgeving. De agrariër wil graag input kunnen geven en meedenken bij het vaststellen van beleid, zodat deze beter aansluit op de behoefte van de sector en er voor zorgt dat het werkbaar blijft. Daarnaast is het niet altijd duidelijk hoe de communicatiemiddelen van de gemeente werken en hoe de agrariër in contact kan komen met de juiste persoon binnen de gemeente.

Gemeenschappelijke opgave

De onvrede bij de agrariër over bepaalde onderwerpen zoals de energietransitie is hoog. Zij geven hun onvrede aan over de gang van zaken en de bijbehorende opgestelde regels die niet goed aansluiten op de sector. Dit wordt de gemeente regelmatig aangerekend. Toch is de rol van de gemeente in dit soort onderwerpen vaak beperkt. Op regels die van hogerhand worden opgesteld heeft de gemeente niet altijd direct invloed en het is voor de agrariër niet altijd duidelijk in welke overheids-laag bepaalde regelgeving is vastgesteld. Onze gezamenlijk opgave is per onderwerp te kijken naar wat nu precies de rol van de gemeente is en hoe wij kunnen bijdragen om het belang van de sector voorop te stellen.

Ambitie

We willen intensiever de samenwerking opzoeken met de sector en de agrarische ondernemer een stem geven in projecten en initiatieven die voor hen van belang zijn en waar de gemeente actief een rol in heeft. Daarnaast willen we de communicatie vanuit de gemeente naar de agrariër verbeteren.

Hoe bereiken we dit?

Om deze ambitie te bereiken zijn de kaders en uitwerkingen waar de gemeente mee aan de slag gaat toegespitst per deelonderwerp:

- Communicatiemiddelen verbeteren
- De samenwerking verbeteren

- Belang van de sector benadrukken

Communicatiemiddelen verbeteren

Agrariërs geven aan dat ze het niet altijd even makkelijk vinden om informatie te vinden die voor hen van belang is in de communicatiekanalen van gemeente. Ook weten zij niet altijd hoe ze het beste in contact kunnen treden met de juiste persoon binnen de gemeente en via welk kanaal. Ze geven hun behoefte aan voor een deskundig en vast aanspreekpunt binnen de organisatie die zij kunnen benaderen voor sector-gerelateerde vragen. Uit de kennissessie die wij hebben georganiseerd bleek dat veel agrarische ondernemers nog niet op de hoogte zijn van het ondernemersloket van de gemeente en dat zij ook niet weten hoe zij in contact kunnen treden. Zij hebben behoefte aan een sparringpartner, die oplossingsgericht met hen mee denkt, voor zaken zoals het aanvragen van bouwvergunningen of huisvesting voor arbeidsmigranten. Hiervoor kunnen zij bij het ondernemersloket terecht. Ook hebben zij behoefte aan meer informatie over het proces dat hun te wachten staat bij dergelijke aanvragen.

Uitwerking > We gaan met agrariërs in gesprek over welke sector-gerelateerde informatie zij belangrijk vinden in de communicatiekanalen van de gemeente, waar hun behoefte ligt en welke informatie zij op dit moment nog missen.

Uitwerking > We willen het ondernemersloket van de gemeente meer onder de aandacht brengen en er voor zorgen dat deze top-of-mind wordt bij de agrariërs wanneer zij vragen hebben, informatie willen of een sparringpartner. Daarnaast gaan we het ondernemersloket prominenter zichtbaar maken op de website.

Uitwerking > We gaan sessies organiseren waarin we de verschillende communicatiemiddelen van de gemeente uitleggen en hoe de ondernemer de gemeente het beste kan bereiken.

Uitwerking > We willen een collega aanstellen die zich hoofdzakelijk bezig gaat houden met, en gespecialiseerd is in de agrarische sector zodat deze bij vragen benaderd kan worden.

Uitwerking > Om het proces van het aanvragen van een bouwvergunning of huisvesting voor arbeidsmigranten meer inzichtelijk te maken, publiceren we een stappenplan op de website.

Uitwerking > De website van gemeente Hollands Kroon wordt vernieuwd om het gemakkelijker te maken voor inwoners en ondernemers om informatie te vinden. De agrarische sector krijgt een specifieke pagina waar informatie op te vinden is die voor hen van belang is.

De samenwerking verbeteren

De gemeente wil de samenwerking met de agrarische ondernemer graag verbeteren en hen een stem geven tijdens de vormgeving van beleid en regelgeving zodat deze beter aansluit op de behoefte van de sector.

Uitwerking > De gemeente gaat inspraaksessies organiseren, waarin we met de agrarische ondernemers gaan bespreken hoe we de communicatie kunnen verbeteren, wat de ondernemer van ons nodig heeft om goed te kunnen samenwerken en hoe zij input willen geven op de activiteiten van de gemeente.

Belang van de sector benadrukken

Agrariërs geven aan dat het belang van de agrarische sector nog onvoldoende mee wordt genomen bij het maken van besluiten en opstellen van regels binnen de gemeente. Wanneer er beleid of projecten wordt geformuleerd dat niet direct verbonden is met de agrarische sector maar wel mogelijk nadelige gevolgen heeft voor de sector moet dit belang beter meegenomen worden in de besluitvorming.

Kader > Bij de besluitvorming voor grootschalige projecten of beleid, die zowel direct als indirecte invloed hebben op de sector, moeten de nadelige gevolgen voor de agrarische sector in kaart gebracht worden en worden meegenomen in de besluitvorming.

Uitwerking > We gaan door middel van een interne campagne de bewustwording onder de collega's over de agrarische sector vergroten zodat het belang van de sector beter meegewogen wordt bij besluitvorming.

Focus op Ruimtelijke Ontwikkeling

Het agrarische landschap in Hollands Kroon kenmerkt zich door de rijke historie en een gevarieerd landschap met uitstekende natuurlijke waarden. Bos, water en oude dijklijnen slingeren tussen de landerijen door. Maar ook de toeristische wandelroutes en de waddenkust zijn sterke kenmerken. De inwoners van Noord-Holland geven in een onderzoek van Natuurlandschappen aan dat de vijf belangrijkste kenmerken van het landschap zijn: de duinen, het strand, de weilanden, het polderlandschap en de tulpenvelden. De agrariërs onderschrijven deze belangrijke waarden. Zij geven aan dat de meeste van deze iconen zich bevinden in het agrarisch areaal en dat het belangrijk is om dit te koesteren. Ondanks dat deze waarden kenmerkend zijn voor het landschap, is dit ook constant in beweging en zal dit er in de toekomst anders uit gaan zien. De agrariërs pleiten voor een duidelijke visie voor openbare ruimte op de lange termijn, waar ruimte is voor innovatie en om te ondernemen.

Gemeenschappelijke opgave

Er zijn verschillende ruimtelijke ontwikkelingen gaande die hun weerslag hebben op het landschap en de agrarische sector in Hollands Kroon. Denk hierbij aan Project Wieringerhoek, waarin het Rijk de ambitie heeft om de ecologie en biodiversiteit in en nabij het IJsselmeer te vergroten waarbij ook de kuststrook wordt meegenomen in het zoekgebied. Het project Waddenbaai, waar het versterken van de beleving van de Waddenkust centraal staat. Maar ook de toenemende vraag naar agrarische grond en huisvesting voor arbeidsmigranten door schaalvergroting speelt een belangrijke rol. We staan voor vraagstukken zoals: Hoe zorgen we dat de agrariër voldoende uitbreidingsmogelijkheden heeft? En waar kunnen we de arbeidsmigranten het beste huisvesten? Wat doen we met de vrijkomende agrarische bebouwing? Ook recreatie en agrotourisme gaan een steeds grotere rol spelen. We zien dat er steeds meer behoefte is aan fiets- en foodroutes langs boerderijkraampjes en tulpenvelden, maar ook het overnachten bij de boer wordt steeds populairder.

Ambitie

De agrarische sector is van grote landschappelijke waarde voor Hollands Kroon. We nemen het

belang van de sector daarom mee in nieuwe landinrichtingsprojecten.

Hoe bereiken we dit?

Om deze ambitie te bereiken zijn de kaders en uitwerkingen waar de gemeente mee aan de slag gaat toegespitst per deelonderwerp:

- Grondbehoefte
- Energietransitie
- Huisvesting arbeidsmigranten
- Recreatie en agrotourisme
- Vrijkomende agrarische bebouwing

Grondbehoefte

We hebben in Hollands Kroon een vitale agrarische sector met een gezond toekomstperspectief. De grondbehoefte in Hollands Kroon is dan ook hoog. Enerzijds omdat ondernemers meer schaalgroottes nodig hebben om rendabel te zijn en omdat milieuvriendelijke landbouw meer grond nodig heeft. Anderzijds, omdat de bedrijfsopvolgers staan te trappelen om aan de slag te gaan. Dit zet nog meer druk op de grondbehoefte gegeven de noodzakelijke groeiambitie van de gemiddelde ondernemer. Daarnaast zijn er economische ontwikkelingen buiten de agrarische sector die het grondgebied van Hollands Kroon binnen treden (Datacenters, windmolens, bedrijvenparken, infrastructuur, natuur, recreatie, waterbergingen en glastuinbouw).

In het onderzoek van de AGC wordt gesteld dat het totaal areaal land- en tuinbouwgrond in Hollands Kroon vanaf 2015 (27.992ha) tot 2019 (27.199ha) in totaal met 793ha (-2,8%) is afgenomen. Dat is meer dan de landelijk afname (-1,6%). Wanneer vanuit de sector gesproken wordt over grondbehoefte lijkt het volgens de AGC logisch om het huidige agrarische areaal te beschouwen als de minimale ondergrens van 27.199ha (2019). LTO-Noord staat achter de uitspraak van dit onderzoek. De gemeente heeft echter verschillende maatschappelijke belangen te dienen en het hanteren van een harde ondergrens zou elke ontwikkeling in het agrarisch gebied in de weg staan. De gemeente gaat dan ook geen harde ondergrens hanteren aan het landbouw areaal. Wel wordt het belang van de agrarische sector sterk meegewogen bij toekomstige grote landschappelijke inpassingen.

Er zijn ook ontwikkelingen die er voor zouden kunnen zorgen dat we in de toekomst minder landbouwareaal nodig hebben. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de ontwikkelingen rondom

kweekvlees en kweekmelk via grasraffinage. Wanneer de kweekvlees/-melk consumptie en productie toeneemt dan zou dit enorme effecten kunnen hebben op de intensieve veehouderij. Hierdoor is er mogelijk minder landbouwareaal nodig voor het houden van vee. De consumptie van kweekvlees/-melk neemt nu nog toe in kleine stapjes, echter wanneer er concurrerende prijzen ontstaan zou dit zomaar een vlucht kunnen nemen. Ook hebben verticale landbouw en telen op water, eerder toegelicht in het hoofdstuk innovatie, een mogelijke positieve werking op de hoeveelheid benodigd landbouwareaal. Toch vergen deze technieken nog veel ontwikkeling en zijn er maar een beperkt aantal gewassen die geschikt zijn voor deze manier van teelt. Agrariërs geven aan dat teelt op water relatief onvoldoende oogst oplevert. Het verbouwen brengt echter ook hoge kosten met zich mee, waardoor het minder rendabel is dan vollegrondsteelt.

Vanuit de overheid wordt biologische en milieuvriendelijke landbouw gestimuleerd. Daarbij is echter meer grond nodig om dezelfde opbrengst te halen. Om zo schoon mogelijk te werken zijn meer vruchtwisselingen nodig en daardoor meer schone grond. Wanneer we de wens uitspreken voor meer biologische teelt en milieuvriendelijke landbouw, gaat dit volgens de agrariërs niet samen met het verminderen van het landbouwareaal.

Kader > Voor iedere ruimtelijke ontwikkeling op agrarische grond wordt het belang van en voor de agrarische sector sterk meegewogen. Dit doen we in goed overleg met de partners. Omdat er verschillende maatschappelijke belangen zijn binnen de gemeente willen we geen harde ondergrens hanteren, omdat dit iedere toekomstige ontwikkeling onmogelijk maakt.

Energietransitie

De energietransitie heeft veel (landschappelijke) impact en is in Hollands Kroon al goed zichtbaar. We gaan over naar andere manieren van verwarmen. De mogelijkheden hiervoor worden onderzocht in een Transitievisie Warmte. Daarnaast wordt er regionaal onderzoek gedaan naar waar we nog meer energie kunnen opwekken. Dit doen we in de Regionale Energiestrategie (RES). Vooral deze RES heeft veel impact op ons landschap. Hollands Kroon levert nu al een grote bijdrage aan de energietransitie. Daarom is de gemeente van mening dat er voorlopig geen ruimte is voor meer windenergie en zijn zonnepanelen op agrarische gronden uitgesloten.

De energie infrastructuur in de Kop van Noord Holland biedt op dit moment op veel plekken geen ruimte meer om (grootschalige) zonnepanelen/windmolens aan te sluiten. Dit belemmert bedrijven bij het verduurzamen. Er zijn oplossingen in ontwikkeling, zoals opslag in accu's en het omzetten van elektriciteit in warmte. Zoals eerder al benoemd in het hoofdstuk 'innovatie' hoopt Liander met investeringen de netcapaciteit uit te breiden. Vanuit de doelstelling om het agrarisch bedrijf klimaatneutraal te maken is er ook grote vraag onder agrariërs naar kleine windmolens op het boerenerf. Het huidige beleid maakt dit nu nog onmogelijk.

Kader > In de Regionale Energiestrategie zijn er geen zoekgebieden voor wind opgenomen in Hollands Kroon. Volgens het huidige beleid is het binnen de gemeente niet wenselijk om nieuwe windturbines te plaatsen. Dit geldt ook voor kleine windturbines (< 15 meter) op het boerenerf. Er is wel vraag naar dit soort oplossingen, omdat ze in combinatie met zonnepanelen een uitgebalanceerd systeem vormen voor een duurzame energievoorziening. De Noordkopgemeenten doen een onderzoek naar de ruimtelijke inpassing van kleine turbines. Echter ondersteunt gemeente Hollands Kroon Kleine windturbines voorlopig niet.

Kader > In maart 2020 is door de gemeenteraad een amendement aangenomen waardoor zonneweides op agrarische gronden uitgesloten worden. De gemeenteraad ziet in eerste instantie ruimte voor zonnepanelen op (grotere) daken en onbruikbare gronden waar dubbelgebruik mogelijk is zoals op een oude vuilstort.

Uitwerking > In het klimaatakkoord is een onderdeel opgenomen over de opwek van hernieuwbare elektriciteit en warmte. Om die reden zijn vanuit LTO en de glastuinbouw vertegenwoordigers nauw en vroegtijdig betrokken bij de relevante stappen in het RES proces. Vanuit LTO en de glastuinbouw bestaat grote bereidheid om bij te dragen aan het gesprek en de uitvoering van de opgave rondom de regionale opwek van hernieuwbare energie. Ter inspiratie hebben zij hun beeld bij het 'erf van de toekomst' gepresenteerd. In deze schets ziet men hoe het boerenerf, bijbehorende agrarische gronden en de glastuinbouwgebieden in de toekomst mogelijk kunnen worden ingezet.

Huisvesting arbeidsmigranten

De economie in onze regio draait op volle toeren. Een groot deel van de agrarische bedrijven kan tegenwoordig niet meer zonder de inzet van buitenlandse werknemers. Seizoenarbeiders en de agrarische sector zijn daarom onlosmakelijk met elkaar verbonden. De werkgelegenheid in Hollands Kroon is voor 18% ingevuld met arbeidsmigranten. In 2018 werkten in de Kop van Noord-Holland 5.760 arbeidsmigranten. Jaarlijks neemt deze groep gemiddeld met 600 toe. Binnen de Kop van Noord-Holland zijn Hollands Kroon en Schagen de belangrijkste werkgemeenten voor arbeidsmigranten. Circa vier vijfde van de arbeidsmigranten is in 2018 werkzaam in één van deze gemeenten.

Op dit moment is er onvoldoende geschikte en legale huisvesting beschikbaar voor de arbeidsmigranten. Het realiseren van voldoende en goede huisvesting zorgt er voor dat een belangrijk knelpunt voor economische groei van onze agrarische bedrijven wordt weggenomen en nieuwe bedrijven voldoende personeel kunnen werven. De huisvesting van buitenlandse werknemers is een complexe opgave die nauwe samenhang vertoont met de dossiers als wonen, agri, handhaving, sanitatie, openbare orde veiligheid, verblijfsrecreatie en het sociale domein. Het is daarom belangrijk dat wij dit niet als enkele gemeente aanpakken maar hierin samen optrekken met andere gemeenten.

Kader > Wij zijn ons bewust van de groeiende vraag en noodzaak voor buitenlandse werknemers. Het is duidelijk dat de huisvestingsproblematiek zich niet alleen beperkt tot onze gemeente en dat we hierin samen met andere gemeente moeten optrekken.

Kader > Wij zijn geen voorstander van kleinschalige huisvesting van arbeidsmigranten op bedrijventerreinen of in de kernen. We ontwikkelen graag zoveel mogelijk grootschalig op of aansluitend aan een bedrijventerrein.

Kader > Op dit moment is het mogelijk om maximaal 40 buitenlandse werknemers te huisvesten bij het agrarische bedrijf. In principe gaan we altijd akkoord met de aanvraag voor huisvesting van arbeidsmigranten bij het agrarische bedrijf, mits zij aan de voorwaarden voldoen.

Uitwerking > De drie koppelgemeente en de provincie werken samen aan een gezamenlijke aanpak voor arbeidsmigranten op drie onderdelen, namelijk; locatieonderzoek voor huisvesting van arbeidsmigranten, inschrijving/registratie en handhaving.

Uitwerking > De provincie Noord-Hollands heeft Sweco de opdracht gegund om de mogelijke locaties in kaart brengen waar binnen de gemeente grootschalige huisvesting voor arbeidsmigranten gerealiseerd kan worden. Om dit in kaart te brengen vragen ze input van verschillende stakeholders en inwoners. Dit onderzoek is inmiddels gestart en hier zijn verschillende zoeklocaties uit gekomen. Samen met de koppelgemeenten bezien we waar we de huisvesting op deze zoeklocaties kunnen realiseren.

Uitwerking > Uit onderzoek blijkt dat de agrariërs de vergunningsaanvraag voor de huisvesting van arbeidsmigranten bij het agrarisch bedrijf als lastig ervaren. Samen met LTO-NHN zijn we in gesprek over hoe we het vergunningstraject kunnen verduidelijken en vlotter kunnen laten verlopen zodat de te ondernemen stappen en doorlooptijd duidelijk zijn.

Recreatie en agrotourisme

Er is veel te zien en te beleven in de kop van Noord-Holland. Zo staan in april de tulpenvelden in bloei. Dit zorgt er dan ook voor dat mensen uit alle hoeken van het land in grote aantallen naar de gemeente komen om dit te bezichtigen. Er is een steeds grotere behoefte aan fietsroutes langs de tulpenvelden, maar ook naar routes langs boerenkraampjes en winkels voor lokale producten. Biologisch eten is een trend en mensen willen graag weten waar hun eten vandaan komt en hoe het wordt gemaakt. De verkoopstalletjes van agrarische bedrijven langs de weg zijn populair, maar ook het overnachten bij de boer wordt steeds populairder.

Uitwerking > De gemeente beschikt over prachtige tulpengebieden, deze willen we onder de aandacht brengen door middel van promotie via Holland Boven Amsterdam.

Uitwerking > Vanuit Visit Wadden is een behoefte geuit naar food-routes die aansluiten op de verhaallijn van Smaak van de Wadden. De gemeente is samen met LTO bezig om een route samen te stellen langs de boerderijkraampjes en winkels.

Uitwerking > De gemeente staat positief tegenover kortere ketens voor de sector; verse spullen, rechtstreeks van boeren uit de buurt. We stimuleren de verkoop van 'lokale voedselboxen' en bij boerenstalletjes, zoals in het project 'Koop Lokaal' een initiatief van LTO-Noord. De mogelijkheden voor een 'Farmers Market' en 'Herenboeren' worden onderzocht.

Vrijkomende agrarische bebouwing

Ondanks dat er in Hollands Kroon een grote opvolgingsbereidheid is in de agrarische sector, hebben we door schaalvergroting en het soms niet kunnen vinden van een opvolger, leegstaande agrarische bebouwing. Ook de milieuregelgeving, denk hierbij aan fosfaatrechten en stikstof, spelen een rol. Leegstand ligt dus voor de hand en dit willen we graag voorkomen omdat dit verpaupering in de hand werkt en daarmee niet wenselijk is voor het aanzicht van het landschap.

We staan als gemeente voor de vraag wat we met leegstaande agrarische bebouwing moeten doen? Mogelijke kansen voor de sector zijn het verbreden van functies in het buitengebied door omvorming van de agrarische bebouwing. Denk hierbij aan kleinschalige bedrijven zoals vormen van zorg en recreatie, maar ook bijzondere woonvormen of huisvesting voor arbeidsmigranten. Op dit moment is het uitgangspunt dat alle agrarische bebouwing bij bedrijfsbeëindiging gesloopt moet worden, soms in ruil voor één extra woning, of het moet inhoudelijk een andere functie krijgen. De 'oude' ruimte-voor-ruimte regeling is stop gezet. Er zijn meerdere vragen gesteld vanuit agrariërs om een goed alternatief voor de ruimte-voor-ruimte regeling te introduceren. Dit is echter een regeling die is opgelegd vanuit provinciaal beleid, waar de gemeente beperkt invloed op heeft.

Kader > De gemeente is onder voorwaarden bereid, om ten behoeve van een zachte overname van een volwaardig agrarisch bedrijf aan de volgende generatie, medewerking te verlenen aan het gebruik van (tijdelijke) bebouwing voor tijdelijke bewoning door de bedrijfsopvolger wanneer de eigenaar in de bedrijfswoning blijft wonen of bewoning door de eigenaar van het

agrarisch bedrijf wanneer de bedrijfsopvolger de bedrijfswoning betreft. Deze medewerking geldt voor een periode van maximaal 5 jaar.

Uitwerking > We onderzoeken of vrijkomende agrarische bebouwing omgevormd kan worden tot geclusterde woningen voor inwoners met een zorgvraag. Dit blijft echter maatwerk.

Uitwerking > We gaan inventariseren of de geschikte vrijkomende agrarische bebouwing in het buitengebied zich leent voor transformatie naar short-stay en mid-stay voor huisvesting van buitenlandse werknemers.

Uitwerking > In 2019 is het project Erfkwaliteit opgezet. Bij dit project komen agrariërs met het Team Erfkwaliteit (architect, landschapsarchitect en een stedenbouwkundige) en de gemeente tot een schetsplan voor kwaliteitsverbetering van het erf. Ze worden inhoudelijk ondersteund bij de herinrichting van hun erven, zodat die daarna een bijdrage zijn aan een hoogwaardig landschappelijk beeld. De gemeente staat positief tegenover dit project en wilt dit in de toekomst voortzetten.

Geraadpleegde bronnen

Voor het opstellen van deze visie op de agrarische sector zijn verschillende onderzoeken, rapportages en beleidsdocumenten geraadpleegd.

- Strategische visie Greenport Noord-Holland Noord, maart 2020
- Onderzoek naar de Agrarische sector in Hollands Kroon, Amsterdam Green Campus, N. Persoon en R. van Maanen, juni 2020
- De rol van gemeenten in de agrarische sector en mogelijkheden voor landbouwinnovatie in gemeente Hollands Kroon, R. Gravenmaker, januari 2021
- Memo cijfers arbeidsmigranten Kop van Noord-Holland, Decisio, economisch onderzoek en advies, 2020.
- Deltaplan biodiversiteit 2020-2022 gemeente Hollands Kroon
- Programma Duurzaamheid 2020-2022 gemeente Hollands Kroon
- Strategie klimaatadaptatie Noordkop 2021 – 2026 – Regio Noordkop
- Voedselvisie 2020-2030 Provincie Noord Holland
- Productielandschap Wieringermeer gebiedsplan 2019